

mehki različici. Drugi vzrok pa je bil drugi vatikanski koncil. Prav glede uresničevanja napotkov zadnjega koncila je pred nami še veliko nalog. Tukaj nismo še niti na pol poti. Koncili so se v Cerkvi uresničevali stoletja. Zato se bo Cerkev tudi v novonastajajoči demokraciji morala vedno znova vračati k svojim virom, to je k božji besedi, pa tudi k smernicam drugega vatikanskega koncila, ki so v bistvu branje evangelija z očmi dvajsetega stoletja.

dr. Taras
Kermauner,
filozof in
pisatelj

Katoliška Cerkev in današnje slovenstvo

1. Povsem zanesljivo ni mogoče trditi, kaj bo storila KC v bližnji prihodnosti. Na KC vplivajo sile zunaj nje, v glavnem nenaklonjene, a še bolj sile v nji, ki pa so različno usmerjene.

Gotovo je v KC nekaj ljudi – ne pozabimo, da KC ni le hierarhija klerikov, ampak vsi njeni člani – ki si želijo, da bi spet prišla v slovensko središče kot politično usmerjevalna sila. Čeprav, paradokсно, to niso več nekdanji dogmatski klerikalci, ampak liberalci znotraj KC; imajo v KC najbolj liberalne ideje, s starimi – predvojnimi – klerikalci jih veže le želja, potreba, načrt obvladati družbo državno, organizacijsko, politično; seveda tudi s pomočjo morale, le da jim morala služi za fermentacijo oblasti, za ideološko pokritje oblasti, za notranjo kontrolo. Te povezave starega klerikalizma z novim liberalizmom, ki se je prvič oblikovala z Grmičem v sedemdesetih in osemdesetih letih, danes pa jo od tega ideologa politične Cerkve prevzemajo Grmičevi politični nasprotniki, a idejni bližnjiki, se najbolj bojim.

Upam pa – kakor kažejo razmerja v slovenski KC, je moje upanje utemeljeno –, da ta del slovenskih katolikov ne bo zmagal; zna pa dobiti glavno moč v politiki, ki se bo imela ali se že ima za krščansko ali celo za katoliško. To je težko predvideti, kajti politično oblikovanje slovenskih katoličanov je bilo po vojni tako zatrto, da se zdaj šele postavlja na noge. Prešlo bo več faz; verjetno v začetku tudi manj prijetne in bolj oblastniško intonirane. Upam pa, da bo v nekaj letih zdajšnje vrenje ponehalo in se položaj prečistil, saj je usmeritev, ki jo svetuje današnji cerkveni svetovni vrh – papež – kritična do politizacije Cerkve, čeprav zelo angažirana v praksi, naj KC inicira novo pokristjanjenje sveta; naj poživi, preoblikuje, prenovi izpraznjene – posebno zahodne – družbe, vendar versko ne politično. Versko nravno, ne pa moralistično disciplinsko ali celo družbeno teroristično, kakor je bilo v navadi oz. v duhu zadnjih stoletij.

Na ta razloček bi želel posebej opozoriti; menim, da se ga kritiki današnje KC na Slovenskem ne zavedajo ali premalo. Ker enačijo versko in politično gorečnost, pripisujejo oživelj verski dejavnosti slovenske KC lastnosti, ki jih ta nima. Današnja KC reducirajo na prejšnjo, zato tudi današnji pripisujejo čezmerne in sploh politične ambicije. Njihova kritika pa je – vsaj delno – upravičena, kolikor se v KC res dogaja zlitje verskega s politično oblastniškim.

2. Kristjan je kristjan predvsem po tem, da veruje; ne le načelno v Boga, ampak tudi v to, da je Bog močan; da bo na koncu dni »zmagal«: da bo ukinil to zemljo in naredil novo, odrešeno. Kdaj bo to, tega nihče ne ve; Janez Evangelist celo pravi, da bo Cerkev pred koncem najbolj preizkušana. Vemo tudi, da mirni časi, v katerih se je KC nagibala h konvencionalnosti in ko se je preveč prežemala s pozitivnimi vrednotami družb(e), ni bila najbolj krščanska. To opazamo tudi v slovenski zgodovini: po drugi vojni, ko je bila KC družbeno najbolj preganjana in v au tu, se je notranje najbolj prerodila; dobila je silno versko, a tudi нравno moč. S politizacijo in spajanjem z državno oblastniškimi strukturami bi oboje začela izgubljati.

Nenormalno bi bilo, če si kristjan ne bi prizadeval za povečanje krščanskega vpliva na svetu; seveda vpliva krščanske vere, ne tosvetne oblasti katoliških organizacij in ustanov. Pri tem pa mora paziti – biti kristjan je težko –, da razločuje in celo ločuje zgodovinske, tosvetne, socialne, dane, znane modele uresničevanja božjega nauka na tem svetu od same Božje besede. Ker smo kristjani ljudje, nenehoma potiskamo tudi Cerkev – v njeni tosvetni plati – v tosvetnost. Najslabše je, če se zadovoljujemo z nerazločljivostjo; če menimo, da se dajo stvari na tem svetu zadovoljivo razrešiti z našimi ideološkimi, socialnimi, celo vojaškimi akcijami (sveta vojna). Krščanstvo je paradoks; je hrepenenje; je poskus dviga v nebo, a obenem nenehna avtokritična zavest izkustva človekove nemoči.

Konkretno: kristjan mora delovati s skrajno gorečnostjo – kolikor je zmore –, da bi sodeloval pri ponovnem pokristjanjevanju Evrope, Slovenije. Sam že nekaj časa opozarjam na nujnost rekristjanizacije, ker daje edino Bog – izražaje se v božji ustanovi – človeku zadosten, trajen smisel in temelj. Sprejemati v sebi Boga, bližati se Bogu – celo čim bolj neposredno, z zakramenti, v molitvi, v notranjem mističnem zamaknjenju – pomeni za kristjana že na tem svetu doživljati kraljestvo božje; dobiti smisel in temelj; postati veder, radosten, pomirjen, cel, trden. Biti tak pa je cilj kristjanovega življenja.

To pa še ne pomeni, da se bo Zahod v 21. stoletju zares rekristjaniziral. O tem človek ne more nič vedeti; le upa lahko. To ve le Bog. To je stvar odrešitvene, ne tosvetne zgodovine.

Trendi na razvitem Zahodu za zdaj res govorijo o velikem povečanju – posebno v zadnjih desetletjih – nekonfesionalne religioznosti; z zbirno besedo jo lahko imenujemo new age. (Sèm sodi tudi slovenski sakralizem, kozmocentrizem), Slovenijo ta val že zajema; tudi od znotraj našira KC, posebno pri mladih. Na Zahodu že več ljudi »veruje« v hudiča kot v Boga. Predvsem spoštujejo kulturne verske vrednote, družinske in nacionalne (božič); z Bogom, posebno starozaveznim, pa nočejo imeti mnogo opravka.

Izključen poudarek na ljubezni silno subjektivizira krščanstvo in ga spreminja – tudi na Slovenskem – v krščanski humanizem ali v humanistično krščanstvo. To je že na robu krščanstva, ki je po Evangeliju Cerkev in ne le svobodno stanje posameznikove duše, ki kontemplira svojevoljno in zasebno. Ta svobodnjaška smer je bližja gnozi, tudi t.i. krščanski gnozi. Prav gnoza se na Slovenskem krepi; posebno – to je bila zmerom njena usoda – med intelektualci, ki zaradi svojega napuha nis(m)o prenesli omejitvev in smo hoteli biti kar se da samostojni.

Danes sta na Slovenskem najbolj pogosto omenjani vrednoti emancipacija in suverenost. Krščanstvo pa terja ponižnost pred Bogom in Cerkvijo kot občestvom, v katerem deluje Sveti Duh. Seveda pa ne pred tosvetno

hierarhijo politične moči in družbenega pritiska znotraj KC. Tu se skriva največ nevarnosti za KC: da si kakšna elitna grupa, ki hoče tosvetno oblast, daje sama legitimacijo svoje izbranosti, skladnosti z božjim. To se na svetu zmerom dogaja; le da se zunaj Cerkve še močneje in predvsem brez navzočnosti Svetega Duha.

Rekatolizacija slovenstva zame ni napačen pojem, če vsebuje načela, za katera se zavzemam. Katolištvo pomeni tudi univerzalnost, kar je danes še posebej primerna korekcija slovenske težnje v ozek, omejen, samovšečen, doktrinaren nacionalizem (gentilizem).

Krščanska Cerkev se ne more nikoli idealno pokrivati z interesi naroda. Narod je mnogo manjša, omejenejša socialna skupina kot Cerkev; predvsem pa je zgolj tosvetna in predvsem utemeljena na interesih. Cerkev temelji na Božji resnici; interesi so v nji stvar njene tosvetnosti; pri narodu pa so skoraj vse.

Tudi tisti Slovenci, ki se nimajo za kristjane, bi morali paziti, da ne bi čezmerno zagovarjali zgolj interese in le narod. Posamezna oseba je bistveno pred narodom. Ne pravim, da je narod zunajbožja ustanova; a je v stiku z Bogom predvsem prek posameznih oseb. Noben narod ne bo prišel korporativno v nebesa. Ni več izvoljenega naroda. Človek živi v narodu po svoji narodenosti; a prav ta – gentilizem – je skrajno nevarna, da zamenja vero v Boga z vero v Rod. S to razliko Slovenci danes še nismo razčistili; tudi kristjani ne.

3. V Perspektivah smo pred skoraj tremi desetletji začeli prvi na Slovenskem pisati o koncu ideologij; prevajali smo D. Bella itn. Mislim, da smo bili v tem precej naivni.

Trditev o koncu ideologij je samo ena izmed ideologij. Ideologij kot tosvetna bitja sploh ne moremo preseči; lahko jih v sebi omejujemo z Božjo besedo, a zmerom znova padamo vanje in vanje pomakamo celo Božji nauk. Konec ideologij je ideologija tehnokratizma: socialne in zasebne učinkovitosti, uspešnosti – performance, kakor jo opredeljuje Lyoytard – zgolj socialnega delovanja ali socialne politike, maksimalne funkcionalnosti, redukcije vsega na perfekten družbeni stroj.

Ob tej je še druga razlaga konca ideologij; zastopajo jo slovenski pesniki, ki se imajo za pesnike mišljenja. Ti nadomeščajo racionalne, metafizične evropske ideologije, znane od Platona naprej, s predsokratičnim, arhaičnim magičnim »mišljenjem«: s svetim. Za kristjana so te le magije, črne in bele. Gre za magizirane ideologije, ki so posebej nevarne, ker se ne zavedajo svoje ideološkosti; so zato ekspanzivne, agresivne, samovšečne in elitne.

Sam mislim, da so te druge že izraz nemoči tehnokratizma, funkcionalizma; tudi na Slovenskem. Da skušajo najti nadomestni smisel, a zunaj krščanstva oz. s samovoljno postavljenim – subjektiv(izira)nim – Bogom. Zato so polemično zoperkrščanske; to sami trdijo filozofi, ki pravijo, da prihaja doba kozmocentrizma (nova doba) po dobi antropocentrizma in teocentrizma; tega postavljajo v čas pred novim vekom, omejen z Nietzschejevo in Marxovo smrtjo Boga. Če pa so krščanske, gre za sinkrētčni, subjektiv(istič)ni pristop h krščanstvu, za kombiniranje najrazličnejših verovanj, predsodkov, zamisli, želja, praktik, ritualov z vsega sveta. Gre za konkurenco različnih sekt, ki ustrezajo pluralizmu današnjega Zahoda, sorodnemu sistemu iz starega Rima. – Vse to se pojavlja tudi že na Slovenskem.

Marksizem je le ena od ideologij. Žal danes pozabljamo – posebno mlajši, ker ga doživljajo le kot klavrno nemočnega, a tudi starejši, ki brišejo lastno zgodovino in se prepričujejo, da so bili povsem drugačni, kot so bili v resnici –, da je bil marksizem za večino še do nedavnega, objektivno pa še v prvih dveh desetletjih po drugi vojni, da ne govorim o predvojni, izjemno magična, učinkovita, fascinantna, zapeljiva, očarljiva, prepričljiva ideologija, ki se je prav tako imela za prevladanje vseh ideologij (glej Marxovo kritiko ideologije v *Nemški ideologiji*), kot se ima današnji sakralizem ali tehnologizem. S svojo – danes vemo, da prazno – vero je marksizem prestavljal gore. Kot vsaka magična ideologija – a le magizirane ideologije so močne in učinkovite – je bil samoslepilo; a veličastno. V posledicah zločinsko, a ogromno, shakespearških razsežnosti. Med leti 1941 in 1945 je potegnil pol Slovencev za sabo; in med temi je bila večina vzgojena katoliško.

Ortodoksnost cerkvenega nauka – po mojem – po drugem vatikanskem koncilu ni popustila; se le drugače izraža. Ne več v zgodovinskem, socialnem – tosvetnem – duhu, kakršen je vladal posebno od začetka novega veka (disciplinska, avtoritarna družba, odtod inkvizicija, ker se je tej novi družbi KC pač prilagajala), ampak z večjim poudarkom na odnosu do transcendence, do odrešenja, do ljubezni, do usmiljenja, do odpuščanja, čeprav ne brez dogem, ki so v KC veljavne. Zrahljala se je tosvetna ekskluzivnost, kar pomeni politično ideološka.

Spremenjen je tudi odnos do hudiča. KC je napravila silno avtokritiko in ugotovila, da je hudič tudi tam, kjer se ga ne pričakuje. Zato deluje z več razumevanja in z manj obsojanja. A vera v Poslednjo sodbo, čeprav se ta imenuje Prenova časov, ostaja. Še zmerom veljajo greh, krivda, kazen. Brez teh bi postalo krščanstvo ena od liberalističnih in libertarnih ideologij. (Katerim zapadajo, ne da bi vedeli, tisti duhovniki, ki vernike na začetku maše prosijo, naj se zavemo in spovemo svojih napak, ne grehov. Napaka je pojem iz funkcionalizma. Pravost krščanstva je odrešenje, ne življenje brez napak. Tak je le moralistični rigorizem, ki sploh ni nujno krščanski.)

Pred vojno si je bilo najbrž sploh nemogoče predstavljati, da se bo KC kdaj tako demokratizirala, kot se je po drugem vatikanskem koncilu. Danes je duh, ki vlada v KC, drugačen kot prej. Ni več v ospredju poslušnost, pokornost črede pastirjem, ki so jo prej nemalokrat razumeli tudi socialno politično, ne le v versko nravnih zadevah. KC poudarja predvsem osebno svobodno vest, svobodno individualno osebo in njen neposreden stik z Bogom. Posredništvo med Bogom in vernikom je zelo omejeno in sproščeno. Zato KC dovoljuje – pušča – vernikom svobodno odločanje v političnih zadevah.

Taka današnja KC res ni pevarnost za demokratizacijske procese v slovenski družbi. Narobe. Tem procesom, ki so sami na sebi nezadostni, daje smisel z vero v transcendenco, s kompletnim naukom, ki človeka na eni strani ozemlje, na drugi pa ga orientira na vertikali, ki se dviguje k Bogu; mu pomaga, da ne ostaja zapuščen v imanenci, osamljen, brez obrambe pred diabolijo. Ne le psihološko, ampak eksistencialno je to največja zasluga – najvišja »funkcija« – Cerkve. Prav zato gre KC diabolikom vseh vrst tako na živce.

4. Ker nisem politik in dejavno ne spremljam današnjih političnih bojev na Slovenskem – vse bolj sem celo prepričan, da sem v svojem življenju posvetil bistveno preveč časa političnemu osvobajanju slovenstva izpod par-

tijske železne pete, namesto da bi se ukvarjal z odločilnejšimi rečmi – , ne more presoditi, koliko in kako primerno se KC kot Cerkev ukvarja s politiko. Vem le, da ima KC kompleksen nravno socialni nauk in da ima zato tudi dolžnost posegati – z besedo, opozorilom, nasvetom, stališčem – na mejna področja med interesi in moralo, med telesom in duhom. Krščanstvo ni sistem idealizma (še manj seveda materializma), ampak realizma. Krščanstvo deluje v svetu, sredi vsakdanjosti; pričevati božjo Besedo je dolžnost vsakega kristjana, njegov apostolat, misijonstvo. Ker, recimo stavke, povzročajo najrazličnejše posledice in se tudi za stavke ljudje odločajo iz najrazličnejših vzrokov, nagibov, načel, segajo tudi s stavkami v območje krščanskega. Cerkve ni mogoče omejiti zgolj na področje moralne vzgoje in abstraktne dogmatike, kot je hotel in mislil prejšnji režim.

Bi pa svetoval Cerkvi veliko previdnost; s tem tudi sebi. Kristjan se stalno nahaja na meji, ki je dostikrat problematična – morda je v svojem bistvu problematična: na meji med zasebnimi interesi in odrešenjem duše. Pri tem kaj hitro greši. Biti mora v posebni milosti, da ne greši. Kristjan je človek kot drugi, zmoten, pristranski, zaseben, omejen s svojimi zgodovinskimi, nacionalnimi, socialnimi, duševnimi itn. horizonti. Ni že vnaprej in zlahka razločljivo, kaj je delano z navdihom Svetega Duha, kaj pa iz koristi, ki ni zmerom splošna.

Bolj ko bo Cerkev previdna, zadržana, skromna v oblastniško ideoloških vprašanjih, bolj ko bo pričevala z zgledom ponižnosti, pameti, treznosti, požrtvovalnosti, razumevanja, odprtosti do vseh, večji ugled bo imela, boljši zgled bo dajala. Ne bo slabo, če bo ostra s tistimi, ki bodo hoteli lastne koristi pokriti z ugledom Cerkve. In teh bo vse več! Prav tako pa naj nekristjani privoščljivo ne pripisujejo Cerkvi ali celo Bogu vsako barabijo, ki jo bo kdo od nas naredil v imenu »krščanstva«. V tem je potrebna strpnost z obeh strani, če hočemo preprečiti ponovno oblastniško, strankarsko ekskluzivizacijo Slovencev.

A izključujočnost danes na Slovenskem nastaja; to je vidno tudi iz sporov med drugimi strankami – recimo med dvema kriloma, elitama liberalcev (narodnjaškimi in kozmopolitskimi), ki pripadata isti ideologiji, a se med sabo borita za oblast. Teh spopadov in preprirov je veliko več kot sporov političnih kristjanov z drugimi. Čeprav ponovno opozarjam, da sta izraz in vloga političnega kristjana še posebej problematična. Je naloga, ki jo je komaj mogoče dobro izpeljati.

Izraza klerikalizem nima pomena črtati iz sodobne politične realitete. Ponavljam le, da izraz spreminja vsebino; da so današnji klerikalci »liberalci« znotraj KC. Kajti liberalci so tisti, ki poudarjajo emancipacijo in suverenost (naroda in osebe), svobodo, pravico in dolžnost do socialno političnega delovanja, s katerim si človek uravnava svojo usodo. Liberalizem sili v dolžnost političnosti. Zelo se bo zmotil, kdor bo iskal danes stare nevarnosti v KC; prav s tem bo pregledal nove, resnične(jše).

5. Ne gre le za to, da bi presegali ideologizacijo družbe, ampak da bi tudi preprečili enostransko ideologizacijo, monopol ene ideologije ali celo njeno totalitarizacijo. Ideologije pa ostajajo in bodo ostale.

Strpnost ni tako nedolžen pojem, kot se zdi. Komunisti so bili – predvsem na svojem začetku – zelo nestrpni; v to jih je silila njihova ideologija razrednega boja, državljanske vojne, revolucije. Meščanstvo na oblasti propagira strpnost tudi zato, ker ima v rokah vso oblast – politično, predvsem pa gospodarsko; s strpnostjo »humano« pomirja nezadovoljne in tiste, ki so

prikrajšani. Strpnost je nemalokrat zelo uspešna taktika oblastnikov; seveda je tudi hinavska. Zato se v družbah dogajajo nenehni upori: spremembe razmerja sil, padec starih, rojevanje in uspehi novih elit – pač tekma in boj za oblast, za nenehoma novo prerazdeljevanje oblasti. Nestrpnost je v časih bolj nedolžna od strpnosti, če služi prva novi, ustrežnejši pravici, druga pa ohranitvi starih privilegijev.

Tudi javno življenje – javnost kot taka – ni idealna kategorija. Meni je vse bolj sumljiva. Javnost v meščansko zahodnem pomenu besede reducira človeka kot notranjo polno osebo, ki je prevsem v stiku z božjim, na socialno vlogo, na učinkovitost te vloge in človeka kot podjetnika, delavca, efektneža, akterja, vse zvaja na bogatenje materialnega dela družbe, na perfekcioniranje njene organizacije, zanemarja pa tisto duhovno vsebino, ki človeka utemeljuje in osmišlja.

Javnost je problematična zadeva. Vtika se v intimno in zasebno; narava novinarstva. Dela se za novega razsodnika nad ljudmi. In de facto tudi je tak novi razsodnik, saj ima silen vpliv na ljudi; ta vpliv lahko vnovči. (Slovenci še nismo na tej stopnji; a bomo kmalu.) Javnost je nemalo neskrupulozna. V nji se najbolje počutijo jegulje, ki skrbijo predvsem za svoj javni imidž, medtem ko se človekova resnica in uresničevanje dogajata na relaciji s transcendo. Bojim se, da bomo s prepoudarjanjem javnosti le zamenjali en tip podružbljenja človeka z drugim: socialističnega s kapitalističnim. V končni konsekvenci sta oba enako nesprejemljiva. (Sam se načrtno vse bolj umikam iz javnosti.)

Slovenski krščanski demokrati bodo morali še pojasniti, kaj je zanje nazorski element v politiki. Bolj ko bodo krščanstvo reducirali na nazor, bolj bodo krščanstvo izpraznjevali in z njim manipulirali. – Tu je bila Mahničeva šibka točka.

Krščanstvo je neskončno več kot nazor; je predvsem človekov z milostjo obdarjen poskus, kakor preiti iz tosvetne v odrešenijsko zgodovino. Kristjan ostaja na ravni tega sveta, ker mora v njem pričevati razodetega Boga; a njegov cilj je zunaj tega sveta, ne v njem, še manj pa v izdelovanju prave oblasti.

Prave oblasti v družbi ni in ne more biti; sta le slabša in manj slaba oblast. Kristjan sodeluje v oblasti, ker drugače ne more skrbeti za osnovne interese svojega telesa, a tudi Cerkve kot tosvetnega interesa; tudi Cerkve kot tiste ustanove, ki je dolžna posredovati Božjo besedo. A kristjan se zaveda, da je v bližini oblasti zmerom hudič; da posedovanje oblasti kaj hitro zavede v greh in zločin. Izvajati oblast je dolžnost, a strašna; kot da bi bil kristjan poslan v pekel reševati duše. Kako naj se sredi peklenskega ognja sam ne pohujša?

Jegličev primer še zmerom velja. Jeglič je bil v marsičem cerkveni dostojanstvenik starega kova, fevdalnega, a prav zato se je zavedal, kakšna obremenitev je biti knezoškof! Cele noči je preklečal na klečavniku, molil, se bičal in nosil raševino. Slovenskim liberalcem, ki so že tedaj učili in prakticirali neomejeno užitekarsko uporabo telesa, se je mrtvičil v pohujšanje, v zgražanje nad to srednjeveško »temo«. Dejansko pa je šlo za izredno visoko zavest človeka, ki je vedel, kje vse tiči in s čim vsem obremenjuje greh.

Potrebna samoodreka, samoodpoved, ne pa použivanje pridobljenega. Naj imamo o Korošču še tako kritično mnenje, drži, da je umrl reven kot cerkvena miš; da je vse razdal, kar je dobil.

6. Prava oblast je od Boga. Vendar: prava oblast je oblast Resnice, Bog sam, ki bo z nami storil po svoji presoji in nam podelil, kar bo ocenil, da nam pripada. Le Bog bo izvedel – ali izvaja po svoje, za nas skrivnostno – udejanjenje Pravice. Vsi absolutni pojmi – vrednote, bitnosti – so le pri Bogu. Človek nima pravice uporabljati pojmov z veliko začetnico. Kadar jih uporablja, samovoljno sakralizira, absolutizira; recimo, če piše o – seveda svojem – Na-rodu ali celo na-ROD-u ali o Partiji, ki jo pač dela za edino stranko, za stran Resnice.

Oblasti, ki jih osvajamo in izvajamo v državi, pravu, družinah, politiki, gospodarstvu itn., so naše oblasti, človeške, zato zmotne, začasne, relativne, enkrat manj in drugič bolj, a v osnovi zmerom krivične, nasilne, zle. Brez oblasti v družbi-svetu, ki je odpadel od Boga, ne gre, kajti prav (ob)last, tj. oblastništvo in lastništvo in uživanje v obojem – (s)last –, je glavna domena hudiča.

Kristjan mora znati ločevati med pravo oblastjo – tistim kar prihaja od Boga, Božjo besedo – in nadomestno, uzurpirano, odpadlo, samovoljno. Tej oblasti je človek dolžan le relativno pokorščino, le tedaj, če po volji – od Boga dani – vesti presodi, da zakoni, ki jih ta oblast sprejema in uveljavlja, niso v nasprotju z božjimi. Ne le da je nad to – politično, državno itn. – oblastjo Bog; nad njo je tudi vsaka posamezna oseba posebej, ker je – kot človek – nosilka božje narave. Že štiri desetletja ponavljam – in v svoji praksi udejanjam –, da je človek (posameznik) več od družbe, od kakršnega koli kolektiva, ki je zgolj človeški. Ne pa od Cerkve, ki je božje skrivnostno telo, vendar le v enem svojem – v verskem – delu. Na drugem koncu – kot država – je tudi KC človeška tvorba; kristjan potrjuje njena dejanja svobodni oceni svoje vesti.

Iz povedanega je jasno, da niti od daleč nisem privrženec spajanja Cerkve in države. Narobe. Moč KC kot božje – verske, ljubezenske, zgleadne, transcendentne – je prav v tem, kar v nji ni državno; celo v tem, v čemer ni bistveno družbena, ampak osebna.

Drugi vatikanski koncil je poudaril prav to moč, dolžnost, poslanstvo, naravo človeka kot osebe; glej posebej tekst Hansa Ursa von Balthasarja, ki govori v *Theodramatiki* celo o individualni osebi kot temelju krščanstva. Narod, razredi, tudi krščanski kolektivi so izvedenke iz osebe. Bog ni ustvaril najprej judovskega ali katerega koli naroda, iz katerega so nato nastali – se iz njega kot nižje živali delili – posamezniki; res je nasprotno. Vse socialno je posledica in odvisnik osebnega, kajti le osebno ima vest; vest družbe je sila vprašljiva, kočljiva – celo groteskna – zadeva.

Podružbljanje v sedemdesetih letih na Slovenskem je skušalo dokončno ukiniti ravno človeka kot individualno osebo, mu preprečiti, da bi bil suveren glede na družbo; marksizem je hotel, da je suveren le glede na Boga. Na osebni ravni je teoretik – in praktik – samoupravljanja, Kardelj, dopustil le zasebnost kot privatnost, le užitek v zasebni sreči. To je karikatura osebne vesti, moraliziran egoizem.

Prepričan sem, da velika večina klera v slovenski KC ne goji skominov po ponovni spojitvi KC in države; pred kratkim je v Neodvisnem dnevniku o tem napisal trnovski župnik Janez Pogačnik tehtne, jasne, sprejemljive besede. Tudi KC ima zgodovinski spomin in goji močno notranjo avtokritiko. Govori se o današnji Cerkvi kot o postkonstantinski, torej o takšni, ki ne bo (več) vezana na državo; ki ne le razločuje, ampak ločuje obe sferi; ki ve, koliko zla je nastalo iz pretiranega bratenja Cerkve z državo. Ve tudi,

kako čudovito se je KC na Slovenskem prerodila zaradi svoje nedržavnosti oz. zunajdržavnosti po drugi vojni.

Ne verjamem torej, da bi bilo treba slovensko KC »prisiliti« v neodvisno držo do države. Posameznih apetitov posameznih pogoltnih – zato slabih – kristjanov pa ne gre jemati za stališče KC.

7. Naravno, da je KC »zainteresirana« nad tem, kaj se dogaja v šolstvu, vzgoji, kulturi ipd. Vzgoja je temeljna stvar za človeka: ali ga vzgajamo k zlu ali k dobremu, k egoizmu ali ljubezni, k škodoželjnosti ali svobodi itn. KC ve, da je temeljna vzgoja stvar družine, ne družbe; družba se vmeša šele kasneje, ko gre otrok v šolo. Vendar pa družba – prek organizirane države – ustvarja možnosti ne le za ustroj šole, ampak tudi za ustroj javnosti, njenih služb, celotnega kulturnega – ali barbarskega – ambienta, v katerem živimo.

KC torej mora želeti – in dejansko soustvarjati – takšno družbo (celo državo), ki bo naklonjena verski vzgoji; ki ne bo krščanstva in Boga – a tudi mohamedanstva itn. – preganjala, omejevala, sistematično smejala, kot je to počela prejšnja marksistična oblast.

Še posebej se KC ukvarja z družino, ki je prav tako predhodnica družbi, a je posledica – srečanja – posameznih oseb. Verski nauk mora biti najprej v družini oz. od obeh staršev kot svobodnih posameznih oseb, ki pa iz svojih svobodnih odločitev in po svoji vesti vzgajata otroke v verskem duhu.

Sodobna šola je tako bistveno scientificirana, temelji na informacijah – podatkih, tudi presojah, ki jih navaja različne, da bi se učenec lahko poučil o različnih vidikih tostranskih resnic –, da se ne ujema z verskim naukom, kot ga razume krščanstvo. A se obe območji lahko ustrezno usklajata.

KC posreduje eno samo Resnico: božjo. Vendar prav današnje KC (več) ne moti, kot jo je v preteklosti, da se učenci in sploh ljudje poučujejo o različnih pristopih k veri, tudi o različnih verstvih, celo o različno formuliranih absolutnih resnicah (o različnih univerzalnih Cerkvah); doba njene doktrinarne ožine je minila. Danes se KC drugače »spopada« z liberalizmom, kot se je včeraj. Ne več z represijo ali črtanjem »konkurentskih« resnic, ampak z zaupanjem, z vero v svoj prav; z zgledom, o katerem je prepričana, da bo potegnil; z opiranjem na božjo milost in na moč Svetega Duha.

To pa ne pomeni, da sama prekriža roke in čaka, kdaj bo kanila rešitev spod neba. Sama se polno, dejavno, goreče angažira v življenju, tudi v družbenem, a na način, ki ga popisujem: brez državnih privilegijev. Pač pa – upravičeno – pričakuje, da je država ne bo ovirala; da ji bo šla celo na roko, kajti kaj je država drugega kot servis za človekove dejavnosti. Modrost državnikov je v tem, da ustrezno presodijo, katere dejavnosti so pomembnejše in katere drugotnejše; med versko vzgojo in šahovskim krožkom gotovo ne moremo potegniti vrednostnega enačaja, kot tudi ne med kulturo in fizkulturo (kar je nekoč želel stari režim) ali med literaturo in kvačkanjem.

Cerkev si zaupa, da bo v normalnejših razmerah za delo opravila svoje poslanstvo »normalnejše«. Ne nalaga svojega dela drugim. KC ve, če ji bo manjkalo gorečih apostolov, bo pač bolj konvencionalna. Zato »lovi« duše in ne reflektira na državne službe. Smo pa vsi ljudje; tudi kristjani. Zato

nam ne gre posebej zameriti, če se tudi mi radi uveljavljamo. A ne kot kristjani, ampak kot sebičneži. Tudi jaz.

Nihče – tudi kristjan ne – si ne želi trpljenja. (Nanj le – čimbolj vedro – pristaja.)

Razumljivo je, da bodo konflikti med KC in ljudmi, ki ne verujejo ali pa so celo sovražniki vere, saj živimo v tem svetu, ta svet pa je svet nenehnih – čeprav prikritih – državljanskih in drugih vojn. KC mora svoj prav dokaz(ov)ati drugače kot politične stranke, kot tosvetni oblastniki. Zato mora biti tudi – in javno – kritična do krščanskih demokratov ali katere koli stranke, ki si daje v naslov krščanstvo, a ni – ker ne more biti – istovetna s Cerkvijo; in je zato zmerom, ne glede na svoje namene, določena zloraba krščanstva, manipulacija s KC.

KC ima za poslanstvo pomagati odreševati vse ljudi, ne le svoje ude. Zato je Cerkev vsega človeštva, vseh narodov, vseh posameznikov; ker sestavljajo stranke posamezniki, je v tem pomenu tudi Cerkev vseh strank. To zveni paradokсно, a ne pohujšuje, če izrek prav razumemo.

Kdo bo odrešen, ne vemo. Tudi človek, ki najhujše deluje zoper Cerkev in Boga, ni že vnaprej izgubljen, preklet. Kaj vemo o njegovi prihodnosti? Vzemimo primer prvega »konvertita«, svetega Pavla. Kaj vemo o njegovi duši? Sodbo gre prepustiti edino Bogu. Pač pa se mora kristjan zoper misli in dejanja preganjalca krščanstva »boriti«, vendar ne z njegovimi sredstvi; ne s sredstvi oblasti, strasti, sovraštva, vojne. Ampak z evangelizacijo, ki je prepričevanje: besede in zgled. Tudi – predvsem – v družini, v šoli, v kulturi.

Upam, da je mimo čas, ko je pomenilo stvar slabega okusa, če je kdo v kulturi – recimo Rebula ali Mrak – poudarjal svoje krščanstvo. Na spopade in spore pa računam; tudi v kulturi. A sredstvo razreševanja teh sporov je beseda, četudi ostra. Dokler ostaja delovanje Contra hereticos stvar prepričanja, diskusije, zgleda, vere, je vse v redu. Da pa bi današnja KC pripravljala avtodaféje, o tem nisem poučen; in tega tudi ne verjamem.

8. Ker politične tendence cerkvene institucije odklanjam in ker jih preperečuje tudi najvišja cerkvena oblast, jih pač razlagam kot individualne odločitve posameznih duhovnikov ali celo cerkvenih organizacij; kot take – kot poedine in posebne – pa nimajo veliko socialne moči. Torej se jih ne bi tako bal, kot se jih spet začčenja bati slovenska liberalna scena, ki je že enkrat pogrnila pred katolištvom – a še bolj pred komunizmom, v katerem se je vtopila – in zdaj zaupa v svoj come back.

Najbrž gre danes za srečne trenutke slovenskega liberalizma, ki je – ne neupravičeno – ponosen na svoj delež pri rušenju stare oblasti; ki ima zgodovinsko nalogo, da oblikuje samostojno slovensko – nacionalno – državo in v nji civilno, tj. nazorsko, politično itn. pluralno družbo. A upajmo, da bo slovenski liberalizem to nalogo hitro opravil; pri tem mu pomagajmo vsi, tudi kristjani.

Večje moči in naloge, kot je ta, da ureja nekatere pomembne tosvetne zadeve, pa liberalizem nima; a tudi v tosvetnih je vprašljiv; recimo sam ustroj kapitalizma, ki ga liberalizem ideološko podpira, ker je kapitalizem najvišji izraz svobodne uporabe telesnega, človekovih tostranskih svobodnih in ustvarjalnih moči itn. Ko preide – a zmerom preide, mora preiti – liberalizem v totalitarno držo, v tem ko razlaga, da obstaja le en – ta – svet, ko vse reducira nanj, se mu nujno primeri, da odrešenjski Smisel zvaja zgolj na tosvetno, družbeno in psihološko človekovo dejavnost, razume človeka

le kot samopotrjevanje njegove moči-oblasti, kot proizvodnjo pomenov, ki služijo le ustrežnejši organizaciji družbe, vendar ustrezni v tem pomenu, da se v takšni družbi ljudje bolj učinkovito uveljavljajo kot tosvetne moči. Začarani krog liberalizma.

Evangeljski nauk o svobodi in dostojanstvu človeka ne temelji na človekovih pojmovanjih o svobodi; ta se nazadnje pokažejo kot človekovo ničejansko samopostavljanje, kot želja postati nadčlovek; ponavadi se, kot na današnjem Zahodu, ta »nadčloveška« struktura prikriva z ideologijo moralističnega humanizma. Krščanstvo ve in temelji na izkušnji, da si človek ne more sam dati dostojanstva.

Tu je razlika in spor med krščanstvom in slovenskim liberalizmom najhujši. Še posebej pa s tistimi smermi liberalizma, ki se alibizirajo v magičnem, s tistimi posamezniki, ki, po lastnih javnih izjavah, zato niso kristjani, ker niso pripravljene poklekniti pred Bogom; ker se držijo Luciferjeve devize: *Non serviam!* Ne bom služil! Naj slovenski new age še toliko govori o svetem, gre mu za svetost Človeka, ki hoče zamenjati Boga.

Spora torej ne bo – ali v glavnem ne – med političnimi tendencami KC na eni in dostojanstvom ter svobodo človeka na drugi strani, ampak med tistimi – političnimi, ideološkimi, državnimi, grupnimi itn. – tendencami znotraj slovenskega liberalizma, ki so še zmerom in v nekem pomenu še bolj kot prej zoperkrščanske, bojevito razpoložene zoper Boga (v imenu Človeka, Kozmosa, Svetega itn.) na eni in evangeljskim naukom na drugi strani. Kajti ta nauk uči ravno človekovo ponižnost pred Bogom, ljubezen do Boga, saj ve, kaj izhaja iz človekove volje, da bi bil kakor Bog: babilonski stolp, Kajnov umor (bratomor, državljanska vojna), kaos boja vsakogar z vsakomur, ker hoče biti pač vsakdo kot posameznik edini ali najvišji bog.

Bog je, po krščanski veri, lahko en sam. A opredelitev Boga je, da ni od tega sveta, čeprav se je učlovečil; da je On ustvaril svet in ga bo tudi končal. Torej ljudje v duhu krščanstva ne sklanjamo glave pred drugimi ljudmi, pred despoti, ampak le pred močjo, ki je absolutna in ki je človeka ustvarila; ni mu pa pokorna. (Ta moč – Bog kot oseba – pa človeka tako ljubi, da se je sama – Bog Oče prek Boga Sina – zanj žrtvovala.)

Zdi se mi, da prav zoperkrščanski ideologi, o katerih govorim, spravljajo v javnost največ trditev o obnavljanju slovenskega klerikalizma, političnih apetitov KC ipd., da bi zakrili dejanskost spora, ki sem ga na kratko, a jasno očrtal. Zal jim nemalo slovenskih kristjanov naseda in gleda v zoperkrščanskih ideologijah, ki sem jih imenoval sakralizem in gentilizem (same se imajo za kozmocentrižem), nekakšne napolkrščanske ali celo krščanstvu bližajoče se smeri. Takšno gledanje je prijazno, a je naivno; nisem prepričan, da bi kristjan moral biti naiven, lahkoveren, neumen.

Sam se zavzemam za jasno razločevanje – tudi med dobrim in zlim, pravim in nepravim. Kolikor je v moji moči. A se s svojo argumentacijo izpostavljam: svojo moč in sodbo dajem v javno presojo; sodelujem v diskusiji-polilogu, v katerem ima vsakdo pravico in možnost, da moje razloge zavrne.

Krščanstvo odprto sodeluje v tej vsesplošni diskusiji odprte družbe. Se daje – kot druge skupine in drže – v javni pregled. Ne terja zase privilegijev, nedotakljivosti. Prenaša tudi huda javna pohujšanja. Po mojem ne bi smeli ravnati kot muslimani v obsodbi Rushdijevih *Satanskih stihov*. Jih sicer ne poznam, a ne morem predpostavljati nobene trditve – de Sada, Batailla, slovenskega P. Travna kot literarnega ideologa slovenskih liberal-

cev –, ki bi mogla sama od sebe kristjana učinkovito pokvariti. Hudič ima mnogo bolj zvita sredstva za kvarjenje ljudi kot umetnost. V umetnosti se govori naravnost, se eksplicira resnica. To pa je že ogromno; je že napol krščansko početje. Krščanstvo ne potrebuje za dokazovanje svojega prav nobene represije nad zlom. Le božjo Besedo in ravnaje po nji.

Meje tolerantne oznanjevalne prakse so torej za kristjana ne le velike, ampak – vsaj po osnovah krščanstva – brezmejne. (Ker pa smo kristjani ljudje in je krščanstvo tudi historičen pojav, meje ožimo. Duh evangelija nas uči, naj jih čimbolj širimo.) Kristjan bi moral – v idealnem primeru – vse razumeti, kar pa nikakor ne pomeni, da se z vsem strinja; da se zoper to, kar ima za napačno – na intelektualni ravni – in grešno – na versko in pravni ravni – ne opredeljuje. Vendar se zoper napačno mišljenje »bori« s krščanskim mišljenjem, z mišljenjem, ki ga ima sam za pravilno in katerega pravilnost podpira Cerkev kot božja ustanova; zoper grešnost pa s pojasnjevanjem, z drugačnim zgledom, z ljubeznijo, a ne z represijo. Greh je sicer treba onemogočiti, ne pa grešnika preganjati; preganjanje – kaznovanje – sodi v domeno tosvetne (državne, družbene ...) pravice.

Najslabša različica je bila, ko se je Cerkev pustila zlorabiti in je podpisala države-družbe v njihovem krojenju pravice. Represivna je le država-družba; tudi najbolj liberalna. Cerkev ne bi smela biti represivna; a je, kolikor je tosvetna. Žal. V tem je njena realna plat. To plat je treba čim bolj (samo)omejevati; do kraja se nam ljudem to ne more poseči. A je to samoomejevanje v KC še zmerom neprimerno učinkovitejše, kot pri zoperbožjih državah, ki tosvetne realnosti načelno ne omejujejo, saj živijo le od nje in zanjo.

9. Teologijo osvoboditve premalo poznam, da bi jo mogel meritorno presojeti. Nekaj pa vem o tisti njeni različici, ki ji je – ante rem – pripadal Kocbek.

Je dvoumna. Na eni strani je zmaga komunizma, ki jo teologija osvoboditve objektivno podpira – tudi Kocbek jo je – pravična kazen božja (v duhu Stara zaveza) za grehe KC; tako mi je govoril marsikateri pobožni član slovenske politične emigracije v Argentini. Kocbek je poudarjal marsikaj, kar je kasneje sprejel drugi vatikanski koncil; s personalizmom svobodno, avtonomno individualno osebo, ki presoja po svoji osebni vesti. Učil je pomen tosvetnih avtonomij; širino; razumevanje; čut za zgodovino, za *aggiornamento*, za pluralizem. – To vse je Partija obljubljala upoštevati, a ni; ni, ker je v nasprotju z njeno osnovno naravo.

Kocbek je bil naiven oz. je šel v zvezo s hudičem zaradi svojega nagnjenja do človekove večje tosvetne – narodne, osebne – suverenosti in emancipacijskosti. Prav tu pa se je pokazala – uveljavila – druga plat njegove drže; manj sprejemljiva in celo nesprejemljiva. Lahkoverno se je zavzemal za ukinitvev strankarskega sistema, ker je veroval, da je mogoč in realen ter optimalen sistem ljudske fronte, naprednega gibanja pod vodstvom Partije itn.

Povsem se je zmotil, ko je dajal prav marksizmu na ravni zgodovine in ekonomije. Nasedel je prazni veri v ogromni potencial marksizma-komunizma; danes se je ta skazal za čisto iluzijo. Dopustil je, da ga je fasciniral, ker je čutil, da je marksizem zmožen silovite družbeno zgodovinske akcije, da omogoča emancipacijo in suverenizacijo slovenstva. Tudi jo je omogočil, a le za kratek čas, do konca vojne oz. kasneje zgolj v posebnih segmentih (osvoboditev telesa).

Teologija osvoboditve, kakor so jo razumeli Kocbek in drugi partizanski katoličani, je naredila (ne)kaj dobrega, a tudi (ne)kaj slabega. Bila je veliko tveganje, izziv, zares osvoboditev od slabih socialnih praktik predvojnne Cerkve, a obenem pri mnogih partizanskih katoličanih zamenjava ene poslušnosti z drugo, cerkvene s partijsko oz. izguba vere v Boga, nadomestitev te vere z vero v Partijo oz. v komunizem, kar je bistveno slabše. Kajti Cerkev se marsikdaj – politično, tosvetno – moti, a ostaja kot Cerkev božja moč. Partija pa se načelno moti, tudi kadar se zdi, da je osvoboditvena sila in kadar to je. Prej ko prej zapelje v zlo, medtem ko se Cerkev prej ko prej očisti; pač kot *ecclesia semper reformans*. Partija pa je kvečjemu le *semper deformans* ali *deformata*. Nazadnje se kaže kot hudičevo samoslepilo. – Isto velja za liberalizem.

10. Kot vsi socializmi je – bil – krščanski socializem vprašljiv. Danes se kaže, da je bil Ušeničnikov ekonomsko socialni nauk treznejši, bližji današnjim normam, bolj upošteval človeško in družbeno naravno, čeprav ni pristajal na divji kapitalizem.

KC ni Kocbeka nikoli izobčila. Pomislimo pa, kaj je delala Partija s svojimi disidenti; mojega očeta je l. 1940 že drugič izključila, po vojni zaprla; koliko drugih svojih disidentov je ubila. Partija kot zamenjava za Cerkev je bila katastrofa.

Kocbekova intimna narava je bila manj krščanska, kot se zdi. Podrobnejša analiza njegove poezije, lirike – ta pa je, kot vemo, najbolj pristen in intimen človekov izraz – razkriva, opravil sem jo pred nedavnim, da je bil Kocbek le na začetku – *Prve pesmi* – pesnik krščanske pobožnosti; kasneje, že sredi tridesetih let, pa se je nemalo poganiziral. Silno je pustil, da so ga fascinirale vrednote tosvetnega, zgodovinskega, emancipirano humanističnega; iz te notranje spremembe sledi njegova odločitev za špansko revolucijo. (Ki jo gledamo, vsaj jaz, danes kot vprašljivo.) Kocbek je bil med vojno pesnik slovenske suverenizacije, osvobajanja, ne odreševanja; pesnik tega je bil Balantič.

Skepsa Cerkve do Kocbekove drže ni bila neupravičena. Žal KC svoje skepse ni zmogla in znala ustrezno intelektualno artikulirati. V tem je bila njena »krivda«. Svoje nesoglasje s Kocbekom je formulirala preveč politično, doktrinarno, rigoroz(istič)no, legalistično, ne pa v izrazih, ki bi pričevali znotraj tosvetne polisne in javnostne ali celo laične diskusije.

Danes se KC zaveda, da mora govoriti drugače, prilagojeno laičnemu okolju. Danes namreč ve, da živi v repoganiziranem svetu. Pred vojno in med njo je še predpostavljala, da deluje v krščanskem svetu, v katerem so osnovne družbene norme krščanske. Pa ne le da niso bile, vsaj v celoti ne; je vprašanje, ali je mogoče načelno trditi o katerem koli zgodovinskem času ali zgodovinski družbi, da je krščanska, kristjanizirana. Prav takšne trditve so samoslepila Cerkve same in imajo slabe nasledke: odpor pri tistih, ki te družbe enačijo s krščanskimi Cerkvami in s pomočjo kritike teh družb odklanjajo tudi samo Cerkev. Prav v to past, ki si jo je sama postavila, se KC ne sme več ujeti.

Revija 2000 kot del »gibanja 2000« je opravila veliko dobrega tako za slovensko krščanstvo kot za slovensko kulturo; tudi meni je omogočila, da sem se znova zblížal s krščanstvom. Medtem ko je bila recimo Sodobnost do mojih prispevkov precej selektivna, saj je njen okvir tradicionalni slovenski humanistični liberalizem ali liberalni humanizem, ki mu krščanstvo kot vera v Boga ne ustreza, sprejema pa krščanstvo kot etični korektiv in kot

slovensko kulturno tradicijo. Revija 2000 je omogočila tiskanje tistih mojih spisov, ki so šli v analizo krščanske paradoksalike (ravno ob Kocbeku, Preglju, Rožancu itn.).

Je pa v tem »gibanju« (dajem ga v narekovaje, ker dejansko ne gre za gibanje, kakršno je bilo pred vojno, ampak za ozko skupino intelektualcev, duhovne elite, ki družijo kristjane z zelo nekatoliškimi, celo z zoperkatoliščimi pa v new age usmerjenimi razumniki) mnogo takšnega, kar razumljivo dela KC do njega skeptično. Kako ne bi bila KC v distanci do – jemljem le en primer med drugimi – avtorja, v čigar vrednostnem sistemu je na prvem mestu Narod, Bog na zadnjem, boj zoper KC pa eno njegovih življenjskih poslanstev? Kolikor se bo revija 2000 borila zoper neoklerikalizem, bo njeno ravnanje v redu; dozdej se je, recimo zoper Grmičevega. »Gibanje 2000« je tam, kjer mu mesto ustreza; in tam ga KC tudi pusti: na robu krščanstva in liberalizma. Revija 2000 prav s to svojo vmesnostjo lahko opravi še pomembno – versko in kulturno – delo.

Prepričan sem – in upam –, da bo slovensko vodstvo KC pokazalo odprtost za alternativne krščanske smeri; menim, da jo že kaže. A ne zahtevajmo od njega, da teze ali praktike, ki niso katoliške, posebej podpira. To res ni njegova dolžnost.

Zdi se mi, da prav kritiki današnje KC kot preozke izhajajo iz – nezavednega – prepričanja, da je KC še zmerom takšna, kot je bila pred vojno, državotvorna; da kompletno pokriva slovensko življenje in da mora zato sama omogočati najrazličnejšo slovensko ustvarjalnost. Ravno to je pomota.

KC je znotraj liberalno-civilne družbe en grupni subjekt; kaj sama o sebi misli – da je apostolska itn. – za liberalno civilno družbo ni obvezno. Čim več ustvarjalnosti ali vso ustvarjalnost omogočati, ji pomagati, da se artikulira v javnosti, v družbi, je dolžnost te družbe same, njene države, njene finančne, organizacijske itn. strukture. Ne pa Cerkve! Družba-država »vse« pokriva. Namreč: pokriva »vse« takó, da brani pravico vseh do samoizražanja – razen pri tistih, ki delujejo zoper mednarodno sprejete humanistične vrednote (državlanske ali človeške pravice itn.).

KC nima s tem pokrivanjem kaj opraviti. Doba, ko je bila za to »zadolžena« ali ko je mislila, da je za te vrste pokrivanja zadolžena, je mimo. KC brani tudi danes svoje dogme, na katere katoliki pri vsaki maši, ko izpovedujemo Credo, verujemo. Kdor vanje ne veruje, pač ni katolik. Zato ni preganjan, omejevan v družbi. Ne more pa terjati, da bi ga KC podpirala. Lahko ga podpira kot dobrega človeka, kot izvrstnega pisatelja itn., ne pa cerkveno versko. Njeno razmerje do njega in vsega, kar ni v skladu z njenimi dogmami (da je Bog eden, troedin, da Bog prek duhovnikov podeljuje odpušcanje grehov itn.), mora biti kritično, čeprav ljubezensko, kot je kritično in distančno stališče vsakega družbenega subjekta do drugih, vsake drže do drugih.

Posebna moč – karizma – krščanstva je v tem, da dopušča odrešenje tudi nekristjanom; da moli zanje; da jih skuša z ljubeznijo spreobrniti; da moli za njihovo odrešenje. To je generalna raven. A ta raven ne zanika in ne omejuje druge ravni; najmanj pa posebno katoliško obliko vere. Zakaj bi se KC morala raztajati v drugih državah, odpovedati lastni identiteti?

Ne terjajmo torej od KC, da bi bila totalitarna oz. da bi se svoji predpostavljani totalitarnosti morala odpoved(ov)ati. Ker ni (več) totalitarna, se ji tej strukturi ni treba (več) odpovedovati. Navadimo se jo jemati kot »normalno« v socialnem življenju.

Njena posebna narava je v tem, da je božja; da je del nadnarave, ko podeljuje zakramente in ko uči Božjo besedo. Prav zato, ker je božja, mora biti skrajno previdna, da ne bi postala despotska, samovšečna, presamogotova, triumfalistična itn. v družbenih rečeh; žal je tu nemalokrat grešila. Zato obstaja do nje tudi danes precejšnje nezaupanje od liberalcev. Želel bi si, da bi to nezaupanje polagoma odpadlo. A ne bo odpadlo, kolikor bo gojeno v političnem boju zoper Cerkev.

11. Iz vsega povedanega je jasno, da se KC ne more omejiti le na človekovo intimo; ne na kulturo ne na moralo; tudi ne na delovanje v javnem življenju. Populistične oblike manifestiranja verskih čustev so najbolj problematične, vsaj meni. Ne udeležujem se jih in ni verjetno, da se jih bom, ker vidim v množičnosti pač izgubo individualnosti ali pritisk na osebo od fizično masivnega občestva, ki je kot pošast z mnogo lovkami; dezindividualizira, depersonalizira.

Srednjeveška »množičnost« je bila drugačna, kot je današnja. Biti pri maši, sprejemati zakramente je nekaj čisto drugega, sploh ne množičnega, ampak skrajno osebnega: osebni notranji in mistični stik z Bogom. Populistične oblike manifestiranja verskega čuta imajo v sebi marsikaj poganškega. Ne odklanjam jih v celoti. Marsikdo jih potrebuje; mu pač utrjujejo vero, ki bi jo sam iz sebe težko obdržal. Opozarjam le na njihovo dvoumnost. Masa je moč tega sveta.

12. Čeprav nisem Freudov učenec, vseeno ne mislim, da se je Freud v vsem motil; predvsem ne, ko je opozarjal na nehotene napake v govoru in pisavi. Kdor zamenja, ko sprašuje o pomenu njegovega nastopa, priimek patra Tardifa z Molièrovim Tartuffom in se mu zapiše »patra Tartiffa«, se pač izda, kako gleda nanj, na njegovo delovanje in najbrž tudi na KC: s stališča liberalne drže; tu skrivanje za strpnost mnogo ne pomaga.

Ne pravim, da v KC ni hinavstva. Povsod je, tam pa, kjer je moralna zahtevnost večja, ga je več; vsi smo ljudje, tudi duhovniki. Prepričan pa sem, da je tartifovstva v današnji KC mnogo manj kot včasih. Kaj je koristilo komu, če je bil v tem povojnem času pristaš KC? Da se je odločil za duhovniški – ali celo za redovniški – poklic? Kolikor poznam današnje slovenske duhovnike, so skrajno požrtvovalni, nesebični, brez oblasti; za poklic so se odločali iz pobožnosti. Kaj bi jih sililo v tartifovstvo? – Gre spet za enega od tradicijskih vzorcev kritiziranja KC, ki ne ustreza njeni novi realiteti, kaj šele njenemu bistvu.

Iz že prej povedanega je razumljivo, da me medijska aktivnost KC ne privlačuje. Množični mediji imajo svojo zakonitost, posebno v sodobni množični družbi; alienirajo, reducirajo, povnanjajo, stereotipizirajo. Cerkev ustvarja svojo »javnost«; ta je odločilna. Uspeh v laično liberalni javnosti ni zagotovilo uspeha verskosti. Prej fascinacije z močjo; ta pa je dvomljive narave. KC mora živeti v civilno laični javnosti, ampak le z enim svojim delom; z manj pomembnim. Prave cerkvene »pozicije« niso od tega sveta. Kdor obravnava, ceni, razume KC le kot oblast, njenih pravih »pozicij« pač ne razume.